

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*Томілін О.О., к.с.-г.н., доцент, Фріцберг М.В., Перелай М.Ю., викладачі,
Полтавська філія Європейського університету*

Міжнародний досвід засвідчує, що про розвиток країни часто судять на підставі того, як у ній організовано страхову справу, яка за дохідністю в багатьох країнах посідає друге місце після туризму. У країнах з розвинутою ринковою економікою страхування є важливим механізмом залучення в економіку інвестиційних ресурсів. Тому у статті розглянуто актуальні проблеми функціонування страхових компаній, а також висвітлюються загальні тенденції розвитку страхового ринку України в сучасних умовах.

International experience shows that opinion about the level of country's development is closely connected with insurance organization, which has the second place according to the profit's level after tourism. In countries with highly developed economy insurance is an important mechanism of involving invest resources into economy. The article is devoted to the analysis of essential problems of insurance companies functioning. General tendencies of Ukrainian insurance market's development in modern conditions have been underlined as well.

Постановка проблеми. Розвиток страхового ринку і використання його в інтересах сталого розвитку національної економіки в умовах її інтеграції у світове економічне господарство та посилення процесів глобалізації є важливим компонентом національної безпеки. Сьогодні світова практика не виробила більш економічного, раціонального і доступного механізму захисту інтересів суспільства, ніж страхування [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок для розуміння особливостей функціонування страхового ринку України внесли вітчизняні вчені: Александрова М.М., Базилевич В.Д., Внукова Н.М., Горбач Л.М., Заруба О.Д., Осадець С.С., Терещенко О.О. та інші. Проблеми функціонування та розвитку страхового ринку висвітлено і в закордонних наукових працях наступних вчених: Бріггем Є.Ф., Гінзбург А.І., Зайцева М.А., Ковальова В.В., Рейтман Л., Сухова В.А., Федорова Т.А., Хемптон Д.Д., Шахова А.К., Юлдашева Р.Т.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення особливостей теоретичних і практичних засад формування та розвитку страхового ринку України, забезпечення стабільності роботи суб'єктів ринку у сфері страхування, а також визначення можливих напрямів його покращання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні «Вплив економічної кризи на українські компанії», яке проводили аудиторські компанії «Ernst&Young» та «European Business Association» (Європейська бізнес-асоціація) протягом 30 січня 2008 р. – 13 лютого 2009 р. за участю 107 провідних українських та іноземних компаній, що працюють в Україні, виділя-

ється ряд тенденцій, специфічних для української економіки - бізнес обирає традиційні шляхи скорочення витрат: 80% респондентів повідомили, що скорочують або вже скоротили адміністративні витрати; 57% респондентів домовляються про кращі умови з орендодавцями і власниками нерухомості; 51% респондентів підвищують ефективність операційної діяльності; 47% - проходять через скорочення кількості персоналу [1].

У 2009 році відмічалися темпи спаду більшості показників страхової діяльності у порівнянні з аналогічним періодом 2008 року, динаміка показників свідчила про такі тенденції:

- на 2,1% зменшилась кількість укладених договорів за виключенням договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті;

- на 14,9% зменшилися обсяги надходжень валових страхових премій, а обсяг чистих страхових премій зменшився на 20,8%;

- на 4,4% зменшилися валові страхові виплати / відшкодування, а обсяг чистих страхових виплат – на 6,2%;

- на 2% знизилися обсяги вихідного перестраховання, в тому числі обсяги премій, сплачених на внутрішньому ринку зменшилися на 3%, а на зовнішньому зросли на 6,4%;

- на 7% зменшився обсяг страхових резервів;

- на 0,1% зросли загальні активи, серед них – визначені законодавством для представлення коштів страхових резервів – на 0,9%;

- загальна кількість страхових компаній становила 469, у тому числі СК "life" (життя) – 72 компаній, СК "non-life" (не-життя) – 397 компаній [2].

Сума чистих страхових премій (валові премії за мінусом коштів з внутрішнього перестраховання) становила 12658,0 млн. грн., що складає 62% від валових страхових премій. Обсяги надходжень валових та чистих страхових премій за 12 місяців 2009 року суттєво зменшилися у порівнянні з аналогічним періодом 2008 року. Так розмір валових страхових премій за 2009 рік зменшився порівняно з 2008 роком на 14,9%, а чисті страхові премії за аналогічний період зменшилися на 20,8%. Розмір валових страхових виплат за 2009 рік становив 6737,2 млн. грн., у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 6 674,5 млн. грн. (або 99,1%), зі страхування життя – 62,7 млн. грн. (або 0,9%).

Рівень страхових виплат за результатами 2009 року мав позитивну динаміку зростання: рівень валових виплат склав 33% (за результатами 2008 року – 29,4%), рівень чистих виплат – 50,0% (за результатами 2008 року – 41%). Обсяги валових та чистих страхових виплат за 2009 рік дещо зменшилися у порівнянні з аналогічним періодом 2008 року, як це зображено на рис. 1.

Так обсяг валових страхових виплат за 2009 рік знизився на 4,4% порівняно з аналогічним періодом 2008 року (до 6737,2 млн. грн.), а обсяги чистих страхових виплат зменшилися на 6,2% і становили 6056,4 млн. грн.

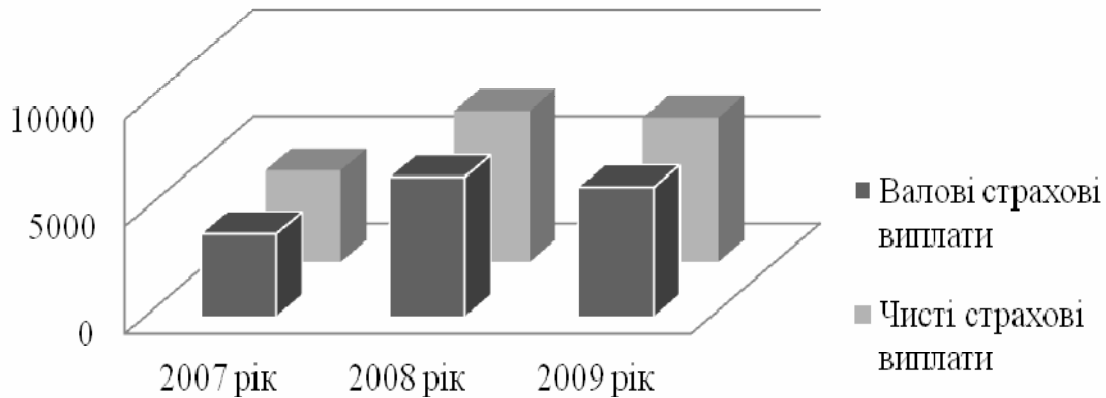

Рис. 1. Структура страхових виплат, млн. грн.

Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 697,9 млн. грн. (за 2008р. – 926,5 млн. грн.), у тому числі компенсовано: перестраховиками-нерезидентами – 287,1 млн. грн. (за 2008р. – 421,9 млн. грн.), перестраховиками-резидентами – 680,8 млн. грн. (за 2008р. – 504,7 млн. грн.).

У співвідношенні до валових страхових премій частка вихідного пере-страхування станом на 31.12.09 становила 43,5% (рис. 2).

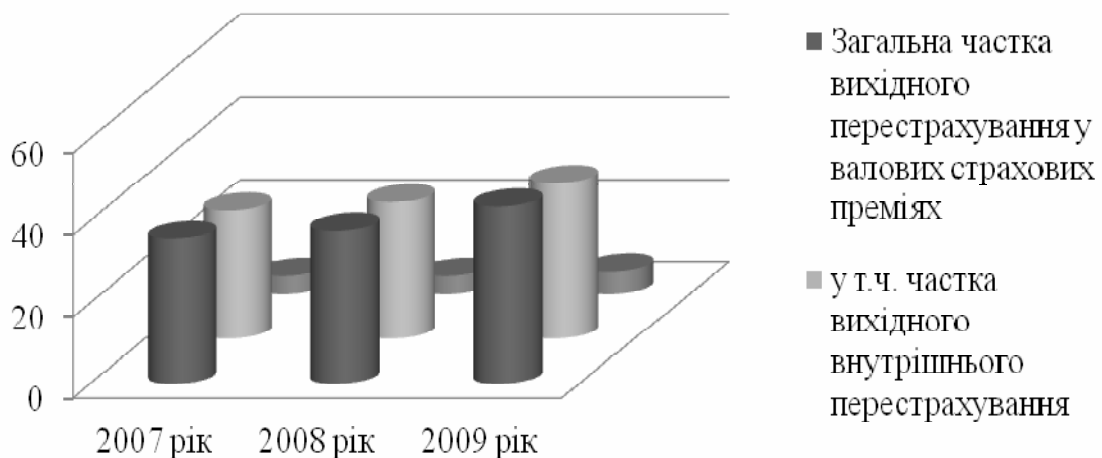

Рис. 2. Частки страхових премій, сплачених на перестраховування у співвідношенні до валових страхових премій, %

Зважаючи на те, що фінансова криза негативно вплинула на національні фінансові ринки, позитивна динаміка на українському страховому ринку збереглась і на початку 2010 року.

За результатами I півріччя 2010 року основні показники страхової діяльності набрали тенденції якісних змін, щодо скорочення падіння та стабілізації і в порівнянні з I півріччям 2009 року динаміка показників свідчила про такі тенденції:

- на 24,4% збільшилась кількість укладених договорів (крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті), при цьому кількість договорів, укладених з фізичними особами, зросла на 28,1%;

- кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті у I півріччі 2010 року збільшилась на 1,2% і становила 271 046 361 одиниць;

- на 21,1% збільшилися обсяги вихідного перестраховання, в тому числі обсяги премій, сплачених на внутрішньому ринку, збільшилися на 26,5%, а на зовнішньому – зменшилися на 9,9%.

По особистому страхуванню було зібрано 390 млн. грн., що на 4,8% більше, ніж за I квартал 2009 року, по майновому страхуванню – 3,489 млрд. грн. (на 1% більше), по страхуванню відповідальності – 100 млн. грн. (на 8,3% менше), недержавному обов'язковому страхуванню – 560 млн. грн. (на 4,5% більше). Валові страхові платежі станом за 3 місяці 2010 року склали 4,72 млрд. грн., що на 4 млн. грн. або на 0,4% більше ніж за аналогічний період минулого року, а чисті страхові платежі – 2,75 млрд. грн., що на 400 млн. грн. або на 12,7% менше ніж за аналогічний період минулого року. Рівень валових виплат у I кварталі 2010 року збільшився до 41%, а чистих – до 50%.

Компанії страхування життя одержали в I кварталі 2010 року більше 180 млн. грн. платежів, що на 13% менше ніж за аналогічний період 2009 року. За січень-березень за програмами страхування життя було застраховано 35 тис. людей. Сукупні страхові резерви станом на 31 березня 2010 року склали 9,42 млрд. грн., що на 290 млн. грн. або на 2,9% менше ніж на відповідну дату минулого року.

Не дивлячись на економічну кризу, на фоні падіння страхового ринку і зниження суми страхових премій надходження по податку на прибуток за I квартал 2010 року збільшилися на 4% (123,8 млн. грн.), що складає 76,5% загальних надходжень по небанківських установах [3].

Специфічними факторами для страхового ринку були неповернення банками депозитів страховиків, перевищення реальної вартості при оцінці активів, якими були представлені страхові резерви, та зростання розміру виплат.

Головною проблемою страхового ринку у 2009 року стала поява хвилі банкрутств страховиків (розпочато процедуру ліквідації СК «Страхові традиції», «Вексель», у СК «Галактика» працює призначений Держфінпослуг тимчасовий адміністратор, який найближчим часом буде ініціювати процедуру банкрутства страховика).

З метою упередження появи нового витка масових банкрутств страховиків необхідно зосередити зусилля на підвищенні капіталізації страхового ринку і встановленні бар'єрів для використання страховиків для оптимізації оподаткування.

З метою більш ефективної реалізації визначених Держфінпослуг пріоритетів діяльності у 2010 році, регулятором було активізовано співпрацю з іншими органами влади: Національним банком України та Державною Комісією з цінних паперів та фондового ринку в рамках укладених угод про обмін інформацією, Антимонопольним комітетом України (19 січня 2010 року укладено угоду про партнерство щодо реалізації спільних дій зі створення сприятливого середовища для розвитку добросовісної конкуренції у фінансовій сфері), Аудиторською палатою України (11 березня 2010 року підписано договір про співробітництво).

Оскільки в 2011 році прогнозується поступове відновлення зростання української економіки, це стимулюватиме зростання страхового ринку протягом цих років. Основними «двигунами» зростання страхового ринку в 2011 році будуть види страхування, орієнтовані на фізичних осіб: КАСКО (страхування автотранспорту або інших засобів транспорту), ОСАГО (страхування громадської відповідальності власників транспортних засобів), страхування майна фізичних осіб, страхування від нещасних випадків. Спеціалісти прогнозують, що страхування фізичних осіб ростиме більш швидкими темпами в порівнянні зі страхуванням в корпоративному секторі, за винятком добровільного медичного страхування.

За прогнозами експертів, в 2011 році слабкі страхові компанії будуть в основному відсіяні, після чого відбудеться перерозподіл ринку між більш сильними і надійними страхувальниками.

Висновки. Таким чином, про страховий ринок України можна сказати, що він ще молодий і перебуває у стадії формування. З кожним днем страхування в Україні стає все важливішим сегментом ринкових економічних відносин. Через механізм страхового захисту страхування зможе забезпечити безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві, а в перспективі може стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів і механізмом вирішення питання зайнятості населення.

Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування.

Тому, з метою зменшення впливу фінансової кризи на страховий ринок України, необхідно здійснити наступні заходи: підвищити вимоги до джерел формування статутного капіталу страховиків; покращити процес проведення аналізу статистичної інформації із страхування та звітності страховиків і страхових посередників; впровадження європейських принципів регулювання страхової діяльності; забезпечити прозорість страхового ринку, шляхом достовірної та регулярної фінансової звітності; сприяння нормуванню діяльності щодо страхування фінансових ризиків; всебічне сприяння розробці та впровадженню нових видів обов'язкового страхування; вдосконалення системи автострахування; сприяти розвитку довгострокового страхування життя, участі страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення та врегулювання діяльності страховиків у сфері обов'язкового медичного страхування.

Література:

1. Дослідження аудиторської компанії «Ernst&Young» та «European Business Association» (Європейська бізнес-асоціація) «Вплив економічної кризи на українські компанії» [Електронний ресурс] European Business Association ? Mode of access. – Режим доступу: http://www.eba.com.ua/ua/analytical/tax_legal.htm - Last access: 13.02.2009 - Title from the screen.

2. Коваль В.В. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Коваль, В. М. Бондаренко – Режим доступу: <http://intkonf.org>.

3. Страховой рынок Украины подвел итоги 1 квартала 2010 года. 18.06.2010 // <http://www.forINSURER.com>

4. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2010. – №3. – С. 82-91.